

Ümumi məlumat	Fənnin adı, kodu və kreditlərin sayı	SCI 101, Yer kürəsi və fəza elmi, 6 AKTS	
	Departament	Coğrafiya və Ətraf Mühit	
	Proqram (bakalavr, magistr)	Bakalavr	
	Tədris semestri	2023/24-cü tədris ilinin payız semestri	
	Fənni tədris edən müəllim (lər)	Pərvanə Şəmistan qızı Həsənova	
	E-mail:	parvanahasanova889@gmail.com	
	Telefon:	(994 55) 419 42 65	
	Mühazirə otağı/Cədvəl		
Konsultasiya vaxtı			
Prerekvizitlər			
Tədris dili	Azərbaycan		
Fənnin növü (məcburi, seçmə)	Seçmə		
Dərsliklər və əlavə ədəbiyyat	1. Şubayev L.P. Ümumi yerşünaslıq /tərc. ed. B.T. Abdullayev, Y. O. Osmanov; B.: Maarif, 1986 2. McKnight's Physical Geography: A Landscape Appreciation (11th Edition). 2014 3. Eminov ZN. Coğrafiya. Bakı, 2004, 635 s 4. Müəllimin elektron mühazirələri 5. Həmçinin İnternet resurslar		
Tədris metodları	Mühazirə		
	Qrup müzakirəsi		
	Fərdi tapşırıqlar		
	Digər		
Qiymətləndirmə	Komponentləri	Tarix	Faiz (%)
	Aralıq imtahanı (test)	Noyabr ayında (sentyabr və oktyabr aylarında keçirilən mövzuları əhatə edir)	30
	Aktivlik	Tələbələrin dərslərdə, diskussiyalarda aktiv iştirakı	5
	Davamiyyət	Tələbələrin dərslərdə iştirakı	5
	Dərs zamanı tapşırıqlar və xəritə üzərində işlər	Kontur və s. xəritələr üzərində tapşırıqların həlli, məsələn həlli, fərdi və qrup tapşırıqlarının həlli	10
	Kurs işi (Layihə)	Təqdimat	10
	Final imtahanı (test)	İyun ayında (aprel və may aylarında keçirilən mövzuları əhatə edir)	40
	Yekun		100
Kursun təsviri	“Yer və Kainat” kursunun tədrisi zamanı tələbələrə Kainat və qalaktikalar sistemi, Günəş sistemi, planetlər, asteroid, komet, meteoritlər və s. barədə məlumat veriləcək, həmçinin Yerin planeti, onun Ay və Günəşlə olan qarşılıqlı əlaqəsi izah ediləcək. Yerdə baş verən proseslər, gecə və gündüzün, fəsilərin yaranması, zamanın dəyişməsi barədə tələbələrə informasiya veriləcək. Kursun tədrisi zamanı Yer sferaları (atmosfer, litosfer, hidrosfer və biosfer) və bu təbəqələrdə gedən proseslər barədə də tələbələr məlumat əldə edəcəklər. Kursun tədrisi Azərbaycan dilindədir, onun tədrisi zamanı həm müxtəlif ədəbiyyat materiallarından, həm də internet resurslardan istifadə ediləcəkdir.		
Kursun məqsədi	Kursun əsas məqsədi Yer və Kainat haqqında, Yer planetinin təbiəti haqqında, Günəş sistemi, planetlər, asteroidlər, kometlər, Ayın, Yer, onun hərəkətinin, Yer qatlarında gedən proseslərin səbəbləri, nəticələri və s. haqqında, atmosfer, litosfer		

	haqqında, materiklər, okeanlar, çaylar, göllər və s. barədə biliklər vermək və mövcud bilik və bacarıqları möhkəmləndirməkdir.		
Tədrisin (öyrənmənin) nəticələri	Semestrin sonunda məqsədəuyğun olaraq tələbələr aşağıdakıları bacaracaqlar: 1. Yer və Kainat haqqında indiyədək malik olduqları biliklərini genişləndirmiş olacaqlar, Yer planetinin təbiəti haqqında biliklər əldə edəcək və mövcud bilik və bacarıqlarını möhkəmləndirəcəklər. 2. Günəş sistemi, planetlər, asteroidlər, kometlər, Ayın, Yerin, onun hərəkəti, Yerin qatlarında gedən proseslərin səbəbləri, nəticələri və s. haqqında biliklər əldə edəcək və mövcud bilik və bacarıqlarını möhkəmləndirəcəklər 3. Atmosfer, litosfer haqqında biliklər əldə edəcək və mövcud bilik və bacarıqlarını möhkəmləndirəcəklər 4. Materiklər, okeanlar, çaylar, göllər və s. haqqında biliklər əldə edəcək və mövcud bilik və bacarıqlarını möhkəmləndirəcəklər		
Qaydalar (Tədris siyasəti və davranış)	Tədrisin keyfiyyətini təmin etmək məqsədilə mümkün qədər illustrativ materiallara (xəritə, qrafik təsvir və diaqramlara) yer ayrılmışdır. Aktivlik 5 balla qiymətləndirilir. Belə ki, tələbənin dərslər zamanı ümumi hazırlığı şifahi suallar əsasında 0-5 balla qiymətləndirilir. Semestrin sonuna qədər bu ballar toplanılır və ortaq məxrəc çıxarılaraq (maksimum 5) müəyyən edilir. Davamiyyət 5 balla qiymətləndirilir. Tələbələrin dərslərdə iştirakı məcburidir. Dərslərin 25%-ində iştirak etməyən tələbələr imtahana buraxılmayacaq. Tədris prosesi zamanı nizam-intizamın pozulması hallarına yol verən tələbənin aktivlik balı mənfi qiymətləndirilir, yaxud da tələbə dərslərdən (auditoriyadan) xaric oluna bilər. Dərs zamanı tapşırıq və xəritə üzərində işlər üçün 10 bal ayrılıb. Semestr ərzində 15 tapşırıq və xəritə üzərində iş veriləcək. İlk dərslərdə diaqnostik qiymətləndirmə təşkil ediləcək. Tapşırıqlar əyani vəsaitlər üzərində (kontur xəritə, kağız daşıyıcı və s.) təhvil veriləcək. Ümumi qiymətlərə əsasən orta bal çıxarılacaq (Maksimum 10 bal). Kurs işi (layihə) hər bir tələbəyə verilən fərdi tapşırıqdır və maksimum 10 balla qiymətləndirilir. Kurs işinə yazı (5-8 səhifə) və təqdimat (təxminən 10-15 slayd ətrafında) daxildir. Layihənin quruluşu: Annotasiya; Açar sözlər; Giriş; Metod və üsullar; Tədqiqat (mövzunun əsas hissəsi); Nəticə; Ədəbiyyat. Kurs işləri (layihələr) müəllimin @khazar.org email ünvanına göndəriləcək. Qiymətləndirmə zamanı aşağıdakı meyarlar nəzərə alınır: 1.Layihənin quruluşuna əməl edərək, ardıcılığa uyğun təqdim etmək (2 bal) 2.Daha müasir və xarici ədəbiyyatdan istifadə (2 bal) 3.Təqdimat zamanı qazanılmış biliklərin yaxşı nümayiş etdirilməsi (3 bal) 4.Təqdimatdan sonra verilən suallara cavabların verilməsi (3 bal) Aralıq və final imtahanları yazılı açıq sual və ya qapalı tipli test formasında olacaq		
Cədvəl (dəyişdirilə bilər)			
Həftə	Tarix	Fənnin mövzuları	Dərslər / Tapşırıqlar
1.		Yer planetinin əmələgəlməsi haqqında fərziyyələr. Yerin əmələgəlməsinin ilkin fərziyyələri. Kant – Laplas fərziyyəsi. Ceyms-Cins fərziyyəsi. Şmidt nəzəriyyəsi və digərləri	1. Şubayev L.P. Ümumi yerşünaslıq /tərc. ed. B.T. Abdullayev, Y. O. Osmanov; B.: Maarif, 1986 2. McKnight's Physical Geography: A Landscape Appreciation (11th Edition). 2014 (səh. 7-10) 3. Müəllimin elektron mühazirələri 4. Həmçinin İnternet resurslar http://www.bbc.com/earth/story/20161026-the-secret-of-how-life-on-earth-began 5.Eminov ZN. Coğrafiya. Bakı, 2004, (səh.35-37) 6. Müəllimin elektron mühazirəsi № 2
2.		Kainat, qalaktikalar, onların yaranması haqqında nəzəriyyələr. Günəş sistemi haqqında ümumi məlumat. Günəşin Yer kürəsi üçün əhəmiyyəti	1. McKnight's Physical Geography: A Landscape Appreciation (11th Edition). 2014 (səh. 10-11) 2. Müəllimin elektron mühazirəsi № 1 3. https://www.bbc.com/future/article/20140812-how-was-the-universe-created 4. https://solarsystem.nasa.gov/planets/earth/in-depth/ 5. Eminov ZN. Coğrafiya. Bakı, 2004, (səh.25-37)

3.		Yerin forması və ölçülərinin təyini, onların coğrafi əhəmiyyəti. Yerin formasına təsir edən qüvvələr. Yerin forma və kütləsinin coğrafi əhəmiyyəti	<ol style="list-style-type: none"> 1. McKnight's Physical Geography: A Landscape Appreciation (11th Edition). 2014 (səh. 11-13) 2. Müəllimin elektron mühazirələri 3.http://www.eso.org/public/outreach/eduoff/aol/market/collaboration/erathostenes/ 4. Eminov ZN. Coğrafiya. Bakı, 2004, (səh. 37-38) 5. Müəllimin elektron mühazirəsi № 3
4.		Yerin sutkalıq və illik hərəkəti, onun coğrafi təbəqə üçün əhəmiyyəti. Sutkalıq ritm. Yerin ayrı-ayrı regionlarında vaxt fərqləri. Koriolis qüvvəsi. Qabarma- çəkilmə hadisələri. Yaz və Payız gecə-gündüz bərabərliyi. Yerin hərəkətinin fəsillik ritmləri.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Şubayev L.P. Ümumi yerşünaslıq /tərc. ed. B.T. Abdullayev, Y. O. Osmanov; B.: Maarif, 1986 (səh. 12-15) 2. McKnight's Physical Geography: A Landscape Appreciation (11th Edition). 2014 (səh. 17-31) 3. Müəllimin elektron mühazirələri 4.https://courses.lumenlearning.com/geophysical/chapter/earths-motions/ 5. https://byjus.com/physics/rotation-and-revolution/ 6. Eminov ZN. Coğrafiya. Bakı, 2004, (səh.38-41) 7. Müəllimin elektron mühazirəsi № 4
5.		Yerin təbəqələri və onların qarşılıqlı əlaqəsi. Litosfer və onun xüsusiyyətləri. Yer qabığı. Okean və materik Yer qabığı. Torpaq və onun yayılma qanunauyğunluqları	<ol style="list-style-type: none"> 1. Şubayev L.P. Ümumi yerşünaslıq /tərc. ed. B.T. Abdullayev, Y. O. Osmanov; B.: Maarif, 1986 (səh. 16-23, 48-53) 2. McKnight's Physical Geography: A Landscape Appreciation (11th Edition). 2014 (səh. 344-374) 3. Müəllimin elektron mühazirələri 4. https://www.geographyrealm.com/what-are-the-earths-systems/ 5.https://intl.siyavula.com/read/science/grade-9/the-earth-as-a-system/23-the-earth-as-a-system 6. Eminov ZN. Coğrafiya. Bakı, 2004, (səh.40-67) 7. Müəllimin elektron mühazirəsi № 5
6.		Atmosfer və onun tərkibi. Atmosferin əmələgəlməsi prosesləri və onun tərkibi. Karbon qazı və fotosintez prosesi. Ozonun əmələgəlməsi sxemi. Atmosferdə azotun mənbəyi.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Şubayev L.P. Ümumi yerşünaslıq /tərc. ed. B.T. Abdullayev, Y. O. Osmanov; B.: Maarif, 1986 (səh. 26-31) 2. McKnight's Physical Geography: A Landscape Appreciation (11th Edition). 2014 (səh. 55-252) 3. Müəllimin elektron mühazirələri 4. https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/atmosphere/ 5. Eminov ZN. Coğrafiya. Bakı, 2004, (səh.86-125) 6. Müəllimin elektron mühazirəsi № 7
7.		Hidrosfer və onun digər təbəqələrlə əlaqəsi. Dünya okeanı və onun hissələri. Dənizlər, körfəzlər, boğazlar və s	<ol style="list-style-type: none"> 1. Şubayev L.P. Ümumi yerşünaslıq /tərc. ed. B.T. Abdullayev, Y. O. Osmanov; B.: Maarif, 1986 (səh. 39-40) 2. McKnight's Physical Geography: A Landscape Appreciation (11th Edition). 2014 (səh. 252-280) 3. Müəllimin elektron mühazirələri 4.https://www.britannica.com/science/hydrosphere 5.https://www.agci.org/earth-systems/hydrosphere 6. Eminov ZN. Coğrafiya. Bakı, 2004, (səh.125-146) 7. Müəllimin elektron mühazirəsi № 6
		Aralıq imtahanı	

8.		Dünyanın iqlim qurşaqlar. Şaquli və üfütqi qanunauyğunluqlar.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Müəllimin elektron mühazirəsi № 2. McKnight's Physical Geography: A Landscape Appreciation (11th Edition). 2014 3. Müəllimin elektron mühazirələri 4. https://climate.nasa.gov/news/2574/understanding-earths-climate/ 5. https://www.space.com/17683-earth-atmosphere.html 6. https://www.nrdc.org/stories/global-climate-change-what-you-need-know 7. https://worldoceanreview.com/en/wor-1/climate-system/earth-climate-system/
9.		Quru və onun hissələri. Ada, yarımada və s. Qurunun relyefi. Dağlar və düzənliklər.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Müəllimin elektron mühazirəsi № 9 2. McKnight's Physical Geography: A Landscape Appreciation (11th Edition). 2014 3. Müəllimin elektron mühazirələri 4. Həmçinin İnternet resurslar 5. Eminov ZN. Coğrafiya. Bakı, 2004, (səh.67-72)
10.		Qurunun hidroqrafiyası. Çay, göl, buzlaq və yeraltı suar, onların yer kürəsində paylanması.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Şubayev L.P. Ümumi yerşünaslıq /tərc. ed. B.T. Abdullayev, Y. O. Osmanov; B.: Maarif, 1986 (səh. 40-47) 2. McKnight's Physical Geography: A Landscape Appreciation (11th Edition). 2014 3. Müəllimin elektron mühazirələri 4. Həmçinin İnternet resurslar https://www.usgs.gov/special-topic/water-science-school/science/rivers-streams-and-creeks?qt-science_center_objects=0#qt-science_center_objects 5. Eminov ZN. Coğrafiya. Bakı, 2004, (səh.164-190) 6. Müəllimin elektron mühazirəsi № 10
11.		Şimali və Cənubi Amerika. Afrika.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Müəllimin elektron mühazirəsi № 12 2. Müəllimin elektron mühazirələri 3. Həmçinin İnternet resurslar https://saylordotorg.github.io/text_world-regional-geography-people-places-and-globalization/s07-north-america.html 4. https://www.britannica.com/place/Africa 5. https://web.ccsu.edu/faculty/kyem/GEOG466_Africa/Geogogy_Climate_Vegetation_2.htm 6. https://resources.finalsite.net/images/v1584288140/brackton/bf1ua99cks2oge1xjuwe/lib-africa-physical-geography-34870-article_and_quiz.pdf
12.		Avropa və Asiya. Avstraliya. Antarktida.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Müəllimin elektron mühazirəsi № 13 2. Müəllimin elektron mühazirələri 3. https://www.thoughtco.com/what-is-eurasia-1435090
13.		Hind və Atlantik Okeanı. Sakit və Şimal Buzlu Okeanı.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Müəllimin elektron mühazirəsi № 14 2. https://www.britannica.com/science/ocean https://www.nationalgeographic.com/environment/oceans/ 3. Eminov ZN. Coğrafiya. Bakı, 2004, (səh.146-159)

14.		Coğrafi təbəqə və biosfer, onun digər təbəqələrlə əlaqəsi. Coğrafi təbəqənin formalaşmasının xüsusiyyətləri. Həyatın əmələgəlməsi və biosferin təşəkkül etməsi problemi.	1. Şubayev L.P. Ümumi yerşünaslıq /tərc. ed. B.T. Abdullayev, Y. O. Osmanov; B.: Maarif, 1986 (səh. 58-66) 2. McKnight's Physical Geography: A Landscape Appreciation (11th Edition). 2014 (səh. 280-306) 3. Müəllimin elektron mühazirələri 4. Həmçinin İnternet resurslar 5. Eminov ZN. Coğrafiya. Bakı, 2004, (səh.38-41) 6. Müəllimin elektron mühazirəsi № 11
15.		Yer səthinin təbiətinə insanların təsərrüfat fəaliyyətinin təsiri. Torpaq fondu və ərzaq ehtiyatları problemi. Su problemi. Atmosferin dəyişməsi və təmiz hava problemi. İqlim dəyişmələrinin coğrafi təbəqəyə təsiri.	3. Müəllimin elektron mühazirəsi № 15 4. İnternet resursları
Final imtahanı			

Bu tədris proqramı fənn haqqında tam məlumatı özündə əks etdirir və hər hansı dəyişiklik barədə öncədən xəbər veriləcək.